

Afschakelplan G-gas

Indien een fysiek tekort aan beschikbaar gas gaat ontstaan wat niet meer te mitigeren is met conversie, productie of vraagbeperkende maatregelen, zullen de consequenties voor de Nederlandse Maatschappij groot zijn. De balans in het gasdistributienet zal te allen tijde gehandhaafd moeten worden. Een verlaging van de input van gas, onder de maat als benodigd voor leveringszekerheid, zal onherroepelijk resulteren in een harde verlaging van de vraag door het afschakelen van gasgebruikers. Bij het afschakelen van gasgebruikers zal gebruik worden gemaakt van de afschakelmethode van de (Regionaal) Netbeheerder.

Uiteraard voelen de netbeheerders zich geïnteresseerd aan het opstellen van afschakelplannen (of het voorbereiden van een methode om snel tot een afschakelplan te komen) om de veiligheid in het gasnet zo lang mogelijk te kunnen handhaven. Een gecontroleerde afschakeling is de basis voor het veilig weer inschakelen van de gasvoorziening.

Gevaren van grote drukval in het gasdistributienet

Na een storing kan de gasvoorziening kan alleen *veilig en snel* hersteld worden wanneer de werkdruk in het gasnet gehandhaafd is gebleven.

Bij extreme drukverlaging - of het drukloos worden- van het gasnet treedt onherroepelijk beschadiging van het net op. De tegendruk vanuit de omringende grond wordt te groot waardoor leidingen verschuiven, lek kunnen raken waardoor o.a. water en zand de leidingen kunnen binnendringen. Het is onmogelijk om te voorspellen waar de lekkages en beschadigingen in het gasnet gaan ontstaan. Voordat veilig weer gebruik kan worden gemaakt van het gasnet moeten leiding tracés gecontroleerd worden om ongecontroleerde uitstroom van gas te voorkomen met het oog op brand- en ontploffingsgevaar.

Wegvallen van de druk -of een extreem lage gasdruk- in het gasnet betekent dat bij afnemers de verschillende gastoestellen uitvallen waarbij de gaskraan open blijft staan. Dit vereist dat, *voordat* de druk in de gasleidingen naar de afnemers weer wordt opgevoerd, bij iedere afnemer afzonderlijk en fysiek wordt gecontroleerd of de hoofdgasafsluiter afgesloten is. Bij geopende gasafsluiters zal, na het op druk brengen van de leidingen, gas vrij in het pand kunnen uitstromen. Hierdoor ontstaat brand- en ontploffingsgevaar.

Het veilig herstellen van een volledig weggefallen gasdistributie is tijdrovend en heeft zeer grote veiligheidsrisico's.

De uitval scenario's waar onderscheid in is gemaakt betreffen 2 varianten:

- a. het "3 uur scenario": een acute aanleiding in de gasproductie veroorzaakt een onmiddellijke uitval van een groot deel van de productie waardoor direct gehandeld moet worden.
- b. het "3 weken scenario": er komt een politiek besluit waarin versnelde afbouw van de gasproductie in Groningen wordt afgedwongen. Lead-time is enkele weken waardoor schakel mogelijkheden ontstaan.

In onderstaand plan wordt ingegaan op de opties van het afschakelen van afnemers in het G-gasnetwerk.

In het 1^e scenario is het alleen mogelijk om op niveau van een Gas Ontvang Station (GOS) te schakelen. Daarbij zal GOS de eerst aangewezen partij zijn. Criteria voor het onderscheid in af te schakelen GOSsen is dan de mate van 'beschermden afnemers' die achter dit GOS geschakeld zitten. Daarnaast zal GOS kunnen afschakelen bij die afnemers die direct op het GOS-net aangesloten zijn met een eigen GOS. GOS zal hierbij contact moeten opnemen met de afnemers die direct op het GOS-net zijn aangesloten en zal daarbij hindernissen ondervinden bij toegang tot de terreinen.

In het 2^e scenario is er tijd -weliswaar krap- om monteurs op pad te sturen en niet-beschermden afnemers bij de aansluiting af te sluiten. Hierin zijn de RNB's de eerst aangewezen partij en hebben hiervan al aangegeven dat dit een bijzonder tijdrovende klus is, temeer omdat de gasafsluiters zich op het eigen terrein (of in het eigen pand) van de afnemer bevindt. De monteur moet met instemming van de afnemer toegang tot het terrein en gebouw krijgen of moet deze toegang forceren met behulp van een functionaris met doorzettingsmacht.

Verplicht afsluiten van gas afnemers

Het verplicht afsluiten van gasafnemers kan alleen gedaan worden met instemming van de gasafnemende partij. De gasafsluiter van elke aansluiting bevindt zich op het eigen terrein van de afnemer. Zolang de afnemer zich heeft gehouden aan zijn verplichtingen jegens de gasleverancier zijn er op dit moment weinig mogelijkheden om toegang te eisen tot het pand of terrein.

Voor het verkrijgen van toegang tot het pand of terrein van een volstrekt ter goeder trouw handelende afnemer zal een functionaris met mandaat en doorzettingsmacht nodig zijn en moet mogelijk met geweld toegang geforceerd worden.

Afsluiten van afnemers met een eigen GOS is dan relatief eenvoudig. Met 1 handeling (het dichtdraaien en verzegelen van de hoofdgasafsluiter) kan een groot gasgebruik ongediscrimineerd afgeschakeld worden.

Bij het afsluiten van grote groepen afnemers binnen een gebied achter een GOS moet onderscheid gemaakt worden in afnemers. Welke afnemers krijg wel, en welke afnemer krijgt geen gas meer. De consequentie hiervan is dat hierbij *elke afnemer die geen gas meer mag krijgen* fysiek de toevoer afgesloten moet worden. (Dat is de enige manier om ervoor te zorgen dat andere afnemers nog wel gas kunnen gebruiken). Binnen een GOS-gebied zijn dit mogelijk duizenden aansluitingen.

Prioriteitsvolgorde gasafnemers

Om de gevolgen van een gastekort of problemen met de levering zo veel mogelijk te beperken, kan de netbeheerder overgaan tot preventieve reductie of staking van gaslevering aan op dat moment aan te wijzen afnemers. De omstandigheden ten tijde van het tekort of leveringsprobleem dicteren daarbij de mogelijkheden.

Over het algemeen zullen de beslissingen over het preventief afschakelen van afnemers van het systeem voor gas in geval van schaarste van gas binnen één tot enkele uren moeten worden genomen. In tegenstelling tot elektriciteit is er voor gas sprake van een beperkte buffercapaciteit in het systeem. Bij gas is er tot op zekere hoogte de mogelijkheid de druk op het systeem te verminderen zonder dat dit ernstige gevolgen heeft voor de levering. De beperkte tijd die de netbeheerder en eventueel de crisispartners hebben voor besluitvorming en uitvoering vereist een snel uitvoerbare werkwijze. Uit het afschakelplan volgt welke afnemers, op welke volgorde, op welk moment en op welke wijze worden afgeschakeld.

Door de vele crisisscenario's is het niet mogelijk om één adequaat afschakelplan in het calamiteitenplan op te nemen. Aan de hand van de methodiek kan snel en eenduidig een afschakelplan opgesteld worden, dat is afgestemd op het actuele scenario.

In de afschakelmethodiek zal rekening gehouden moeten worden met de continuïteit van bepaalde vitale diensten die direct afhankelijk zijn van de gasvoorziening, zoals gasgestookte elektriciteitscentrales. Kanttekening hierbij is de technische beperking waarbij het vaak niet mogelijk is om op het lagedruknet concrete objecten/ bestemmingen af te schakelen. De afschakelmethodiek houdt bij het afschakelen –voor zover technisch mogelijk– rekening met de navolgende prioriteitsvolgorde waarbij de nummer 1 de hoogste prioriteit op gasaansluiting heeft:

1. Kleinverbruikers met woonfunctie in Nederland en in het buitenland: de zgn. "beschermden afnemers" (geldt ook voor warmteleverende installaties voor woonhuisverwarming)
2. Volksgezondheid
3. Openbare orde en veiligheid
4. Kritische processen in industrie, nuts- en basisvoorzieningen
5. Overige industrie, openbare gebouwen, bedrijven.

De afschakelmethodiek is gericht op instandhouding van de gasvoorziening, het voorkomen van ernstige schade aan het net of de gasinfrastructuur en het voorkomen van uitbreiding van een gasonderbreking. Afshakelen gebeurt dan ook idealiter aan de hoofdafsluiter van de gasafnemer zodat het net van GTS of de RNB's op druk blijft.

De volgorde als hierboven aangegeven wordt in geval van gasonderbreking of dreigende gasonderbreking gehanteerd voor zover dat technisch mogelijk is. De afschakelmethodiek is

toegesplitst op regionale omstandigheden. Netbeheerders stellen afnemers in staat kennis te nemen van de afschakelmethode.

Voor het mogelijk afschakelen van afnemers -het defacto gasloos maken van hun aansluiting- zal volgens bovenstaande prioriteitsvolgorde begonnen worden met Industrie, openbare gebouwen en bedrijven. Hieronder voorzien we 3 opties.

1. Bied-ladder

Een mogelijkheid die open staat voor het verminderen van de gasvraag op een enigszins vrijwillige basis zal de bied-ladder zijn. Dit is een veiling waarbij afnemers een prijs kunnen indienen waarvoor zij bereid zijn hun gasvraag substantieel terug te brengen of helemaal te stoppen. Variabelen hierbij zijn o.a. de hoeveelheid te reduceren G-gas en periode.

Mogelijk zal deze manier van vraagreductie vooral bijdragen voor bedrijven die G-gas gebruiken in hun productieproces.

Dit biedt aan met name bedrijven de mogelijkheid om hun bedrijfsvoering aan te passen op stopzetting van gaslevering en enige mate van inkomensderving terug te verdienen. Dit lijkt een maatregel met tijdelijke houdbaarheid omdat de productie na enige tijd hervat moet worden om het bedrijf levensvatbaar te houden. Deze optie kan gecombineerd worden met een subsidie voor het ombouwen van de energievraag van het bedrijf naar bijvoorbeeld H-gas of alternatieven.

2. Afschakelen grote G-gas gebruikende bedrijven

In Nederland zijn er ongeveer 240 G-gas industrie aansluitingen rechtstreeks op het net van GTS en enkele duizenden op de gezamenlijke netwerken van de Regionaal Netbeheerders.

Een optie is het *onvrijwillig en verplicht* afschakelen van bedrijven van de gasvoorziening.

Volgend op een korte reactietermijn zal bij het bedrijf de gasaansluiting gesloten en verzegeld worden. De consequenties voor het betreffende bedrijf zijn groot. Deze maatregel -gericht op het uitsparen van G-gas- zal snel veel resultaat opleveren is bij grootverbruikers van G-gas met een eigen Gas Ontvang Station (GOS). Hierdoor worden vooral die bedrijven getroffen die het gas in onderdelen van het productieproces gebruiken. Een maatregel als deze zal dan ook een groot effect hebben op het productie-proces. Indien het betreffende bedrijf niet tijdig om kan schakelen naar alternatieven, zal deze actie het faillissement van dit bedrijf inluiden.

Op het GTS-netwerk zijn de grootste grootverbruikers aangesloten. Met een beperkt aantal aansluitingen kan een grote hoeveelheid gas uitgespaard worden. Met bedrijven aangesloten op de netwerken van de RNB's zijn duizenden aansluiting gemoed om een gelijk uitsparingspotentieel te bereiken.

Gevolgen van het verplicht afsluiten van (industriële) gas afnemers

Het besluit tot afsluiten van afnemers in geval van verminderde gas beschikbaarheid moet genomen worden door de minister van EZK.

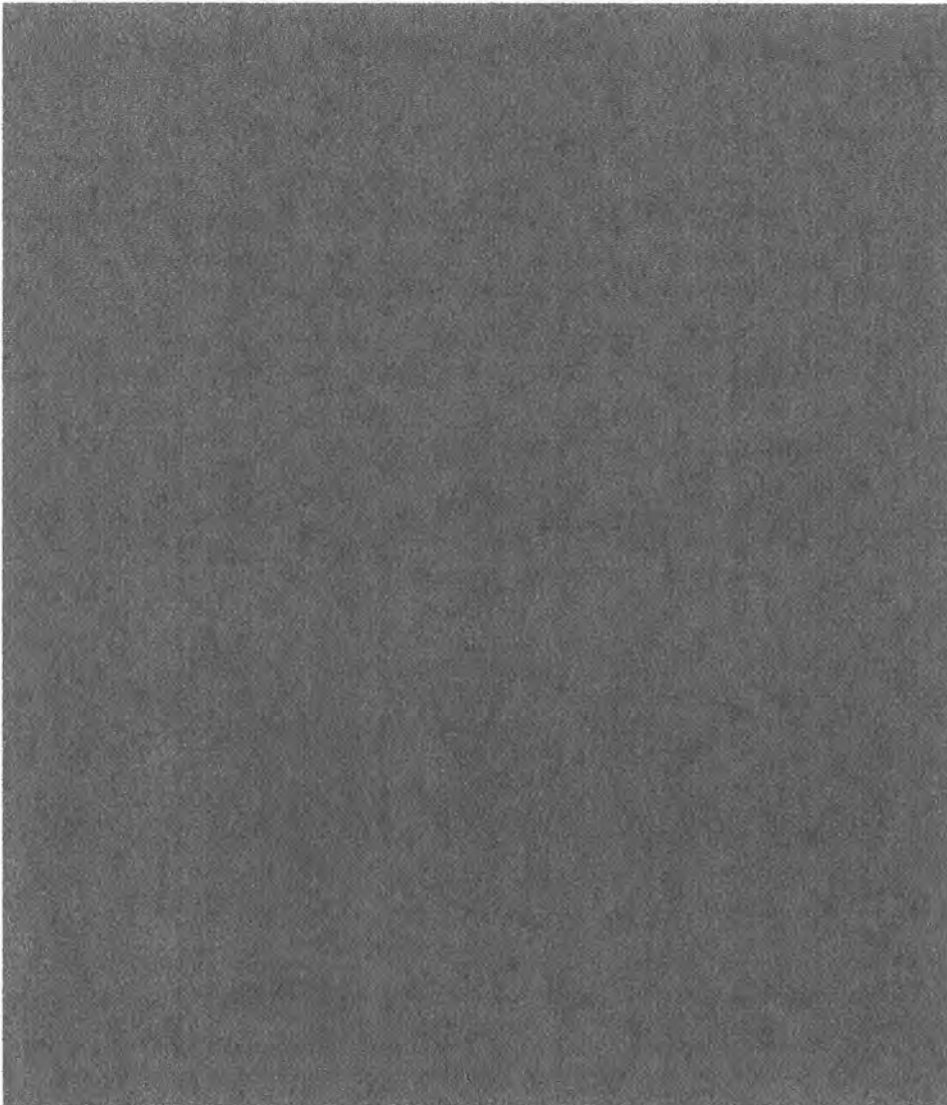
Bedrijven die voor hun productieproces afhankelijk zijn van gas, zullen doorgaans ook de grote gebruikers in het (GTS) gasdistributienet zijn. Door deze bedrijven na een korte reactietijd af te sluiten wordt hen niet de kans geboden om een levensvatbaar 'plan B' te ontwikkelen en uit te voeren. De kans is groot dat het bedrijf de productie geforceerd moet stilleggen waardoor het bedrijf failliet kan gaan.

Voor het doorvoeren van deze optie moet de overheid:

- Juridisch mogelijk maken dat de gastoevoer naar het bedrijf wordt afgesloten;
- Voorzieningen treffen voor de (financiële) compensatie van het bedrijf;
- Voorzieningen treffen voor de werkeloos geworden medewerker die buiten hun schuld om werkloos zijn geworden;
- Waar voedselproducerende bedrijven betreft zorgdragen voor alternatieve productie;
- Rekening houden met het feit dat buitenlandse bedrijven die dit treft hun productie mogelijk buiten Nederland gaan verplaatsen.

Een overzicht van de 38 grootste G-gasgebruikers in het GTS net en de te besparen bcm op jaarbasis zijn in onderstaande tabel aangegeven

Tabel 1

ombouwpotentieel op korte termijn

3. Afschakelen bedrijven in Regionale Netten

Bedrijven zijn belangrijk voor de economische ontwikkeling van Nederland en het is zeer wel denkbaar dat door afschakelen veroorzaakte faillissementen onacceptabel blijken. Dan rest nog de optie om het net van de RNB's de (grotere) Industriële/bedrijfsmatige gebruikers van G-gas af te sluiten. De consequenties hierbij zijn mogelijk gelijk aan die van het afschakelen van de grote bedrijven in het GTS-netwerk. Echter het betreft een veelvoud van het aantal aansluitingen en vooral bijzonder lokale bedrijvigheid die hiermee bedreigd wordt. Lokale bedrijvigheid als bakkerijen etc bepalen mede de leefbaarheid van de regio en keuze-vrijheid tav producten door consumenten uit de regio. De maatschappelijke impact van deze maatregel is groot en zal over heel Nederland voelbaar zijn.

Bij Netbeheer Nederland is ten behoeve van de Regionaal Netbeheerders de vraag uitgezet opgave te doen van de top-20 (top-10 voor kleinere netbeheerders) van grootste G-gas afnemers. Eerdere onderzoeken hebben aangetoond dat het in het RNB-net bijzonder lastig tot onmogelijk is om concrete objecten/bestemmingen *afzonderlijk* af te schakelen of *aangesloten te houden*. Om specifieke objecten/bestemmingen, zoals zorginstellingen etc, aangesloten te houden moeten alle andere aansluitingen afgeschakeld worden. Dit houdt in dat door een monteur -begeleid door een

functionaris met doorzettingsmacht- fysiek bezoek moet worden gebracht aan alle andere adressen om de gastoevoer af te sluiten!

Wanneer het afschakelen van bedrijven niet voldoende mogelijkheden biedt om het fysieke tekort aan gas te dekken of er zijn andere argumenten waarom bedrijven niet afgeschakeld kunnen of mogen worden, blijft nog een laatste optie over:

4. *Gasloos maken van steden, regio's of gebieden*

Deze optie maakt de betreffende gebieden op korte termijn onleefbaar en de consequentie is dan ook dat de 'beschermde afnemers' niet langer beschermd kunnen worden en van overheidswege naar een gebied moeten worden overgebracht waar voor hen in de gasvoorziening voor ruimte verwarming en voedselbereiding kan worden voorzien. Bij deze optie komt de bedrijvigheid in de betreffende regio eveneens stil te liggen. De consequentie is dat voor de betreffende regio een evacuatieadvies gegeven moet worden. Gevolgen van dergelijke grootschalige evacuaties kunnen nog jaren merkbaar blijven. Praktische vragen als zorg voor de achtergebleven bewoners, woningen en (privé) spullen is een apart aandachtspunt voor de overheid en de veiligheidsregio.

Voor evacuaties geldt de aanpak als vastgelegd in het stappenplan "Nationaal Crisisplan Evacuatie". Het vertrekpunt is dat de zelfredzaamheid van burgers, bedrijven en organisaties voorop staat en de (rijks)overheid moet deze zoveel mogelijk faciliteren om vervolgens optimaal gebruik te kunnen maken van de zelfredzaamheid. Men moet - om zelfredzaam te kunnen zijn of worden - in staat zijn een weloverwogen keuze te maken en daarbij overzicht te hebben van de gevolgen van hun keuze, bijvoorbeeld dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor hun veiligheid bij het niet opvolgen van een evacuatieadvies. Actieve risico- en crisiscommunicatie stellen burgers, bedrijven en organisaties in staat zelfredzaam te zijn en eigen verantwoordelijkheid te dragen.

Indien besluitvorming door de rijksoverheid over grootschalige evacuatie noodzakelijk is, vindt dit plaats via de structuren die zijn beschreven in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming (NHC). De kern van de nationale crisisbesluitvormingsstructuur wordt gevormd door de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb) en de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb).

Evacuatie

Bij het afkondigen van een evacuatie wordt een groot scala aan acties opgestart en komen vele partijen in beweging. Voor een goede coördinatie hierop te ligt een belangrijke rol voor de overheid. De nationale crisisstructuur wordt geactiveerd en EZK wordt een 'volgend ministerie' in een organisatie geleid door of namens de Minister President. Het primaat zal in voorkomend geval bij het ministerie van J&V komen te liggen.

Als de rijksoverheid optimaal sturend wil/moet optreden, en (dus) een evacuatie gelasten en gecoördineerd laten uitvoeren, dan zal de minister van JenV gebruik moeten maken van zijn bevoegdheid op grond van de Wet verplaatsing bevolking (Wvb). Omdat dit een noodwet is, gelden procedurele voorwaarden.

Andere vormen van sturing door de rijksoverheid, in casu de minister van JenV, zijn:

- het verzoeken aan een cdK, in zijn rol als rijksorgaan, aanwijzingen te geven aan de voorzitter van de veiligheidsregio over het inzake de rampenbestrijding of crisisbeheersing te voeren beleid. De commissaris dient onmiddellijk uitvoering te geven aan het verzoek van de minister;
- het geven van de opdracht aan een cdK in een concreet geval, bijvoorbeeld bij een noodzaak tot evacuatie, de nodige aanwijzingen te geven aan burgemeesters inzake de rampenbestrijding ;
- het geheel of ten dele aan zich trekken dan wel een andere autoriteit geheel of ten dele belasten met de bevoegdheden van de cdK en van de burgemeester op grond van de Wet veiligheidsregio's.

Vragen die hierbij nog geadresseerd moeten worden:

- Voor welke periode geldt de evacuatie?
- Kan de overheid evacuatie gelasten op basis van het wegvallen van de gasvoorziening?
- Hoe om te gaan met 'niet zelfredzamen'?

- Wat doet de overheid met leegstaande gebieden en de bescherming van eigendommen van geëvacueerde bewoners?
- Etc.

Met het ontruimen van steden, regio's of gebieden wordt een zekere besparing gerealiseerd als alle huishoudens worden afgeschakeld. Het gemiddelde verbruik per huishouden is 1.500 m³ per jaar. Dit betekent dat er minimaal 650.000 huishoudens afgeschakeld moeten worden om een besparing van 1 bcm te realiseren. Ter vergelijking staan in onderstaande tabel de 6 grootste gemeentes met huishoudens en het berekend gasgebruik op jaarbasis:

Tabel 2

Stad	# Huishoudens	bcm
Amsterdam	449.209	0,67
Rotterdam	314.963	0,47
Den Haag	253.420	0,38
Utrecht	172.749	0,26
Eindhoven	113.525	0,17
Tilburg	103.738	0,16

